

Antička filozofija

periodizacija

- **Kozmološko razdoblje (VII - IV st. p.n.e.)**
 - Miletska škola (Tales, Anaksimn, Anaksimandar),
 - Pitagorejci (Pitagora, Filolaj),
 - Elejska škola (Ksenofan, Parmenid, Zenon),
 - Heraklit (dijalektika)
 - Atomisti (Leukip, Demokrit) Empedokle, Anaksagora.
- **Antropološko razdoblje (V – IV st.)**
 - Sofisti (Protagora, Gorgija, Trazimah...)
 - Sokrat
- **Sistematsko razdoblje (IV st.)**
 - Platon (Idealizam; Akademija),
 - Aristotel (Realizam)
- **Etičko razdoblje helenističko-rimske filozofije (IV - III n.e.)**
 - Stoicizam (Zenon, Hrizip, Seneka, Epiktet, M. Aurelije),
 - Epikurejska škola (Epikur, Tit Lukrecije Kar),
 - Skepticizam (Piron, Sekst Empirik)
- **Religiozno razdoblje helenističko-rimske filozofije (III n.e.)**
 - Jevrejska filozofija religije (Filon)
 - Novoplatonizam (Plotin, Hipatija)

ANTIČKA FILOZOFIJA

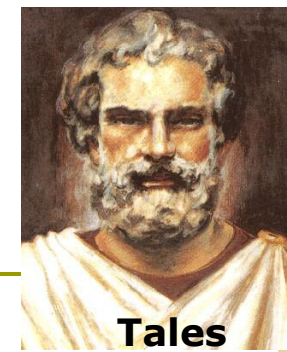
kozmoški period

Velika Grčka, kraj VII i početak VI stoljeća p.n.e.

**Miletska škola (1), Pitagorejska škola (2), Heraklit (3),
Elejska škola (4), Atomisti – Demokrit (5)**

Miletska škola, Jonjani (Milet, obala Male Azije)

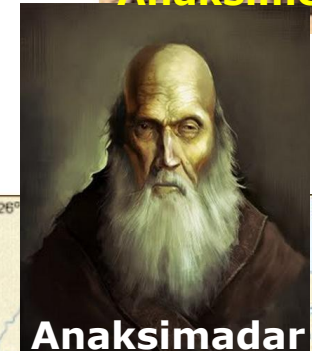
Tales

Anaksimenes

Glavno pitanje:

- Šta je pratemelj, prauzrok, počelo, bitak – **arhe**?

Anaksimandar

Odgovor daju prvi filozofi:

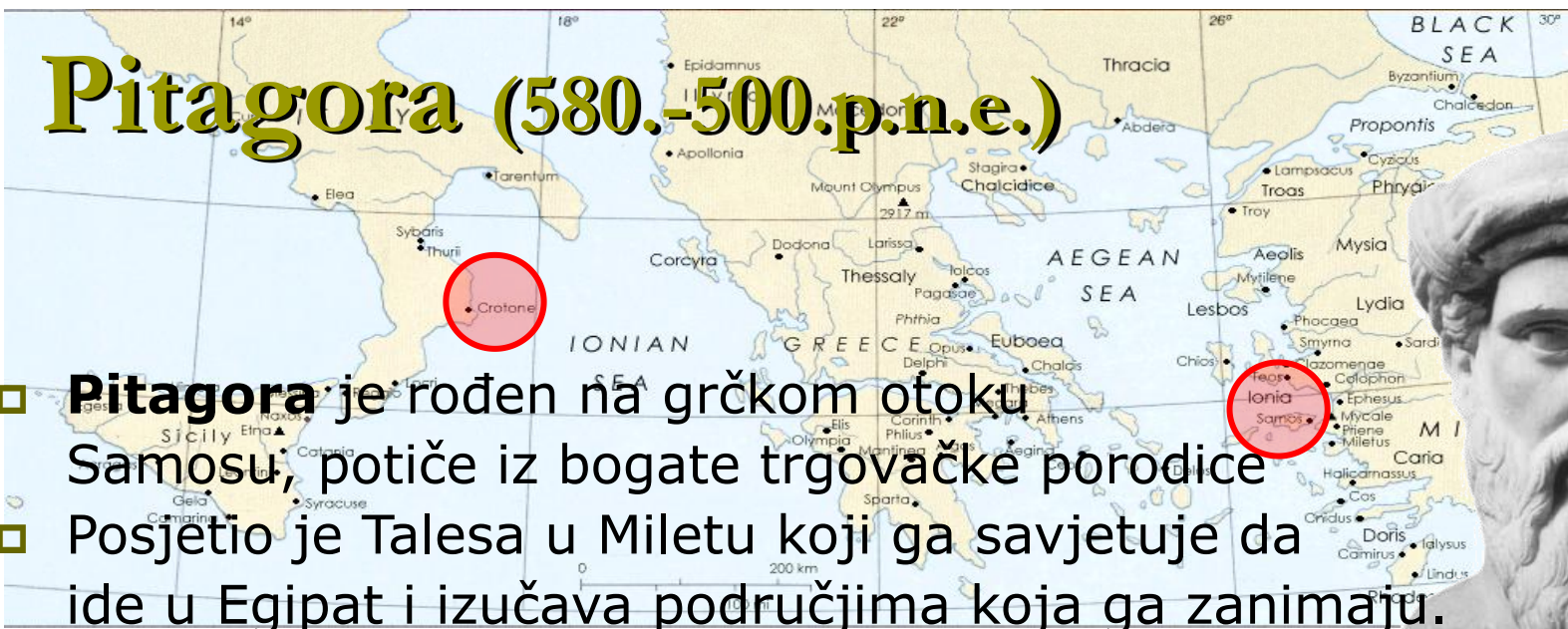
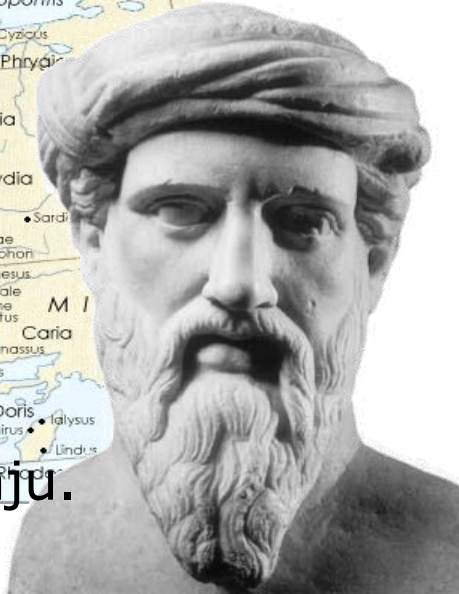
- **Tales**, "otac grčke filozofije" – **voda**
- **Anaksimenes** – **zrak**
- **Anaksimandar** – **apeiron** (beskonačno, neodređeno)

Osobine u učenju:

- **Naivni materijalizam**
- **Monizam**
- **Hilozoizam**

Pitagora (580.-500.p.n.e.)

-
-
- ❑ **Pitagora** je rođen na grčkom otoku Samosu, potiče iz bogate trgovačke porodice
 - ❑ Posjetio je Talesa u Miletu koji ga savjetuje da ide u Egipat i izučava područjima koja ga zanimaju.
 - ❑ U Egiptu postaje hramski svećenik
 - ❑ Perzijsko Carstvo je napalo i okupiralo Egipat i Pitagora je odveden kao ratni zarobljenik u Babilon.
 - ❑ Nakon desetak godina vraća se iz Babilona u južnu Italiju (u grad Crotona - Krotona) i osniva školu.
 - ❑ Postojala su dva kruga među članovima zajednice: **akuzmatici** (slušaoci) i **matematici** (učenici).
 - ❑ Članovi unutrašnjeg kruga, među kojima je bio i sam Pitagora, nisu imali privatnog vlasništva, morali su biti vegetarijanci i živjeti u zajednici.

Pitagorejska škola: Pitagora, Filolaj (Krotona, južna Italija)

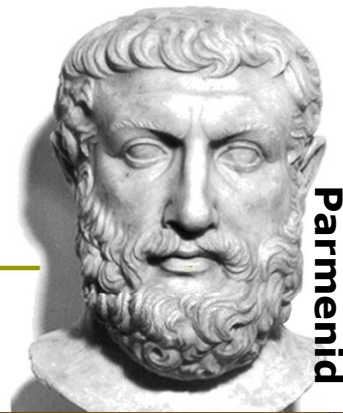

- Politički i religiozno-mistički savez
- **Glavno pitanje:** Kako izraziti **ZAKONITOST** objektivnog svijeta ?
- Brojevima – kvantitativno jer osnova svega (**bitak**) je **broj** nešto nematerijalno što se otkriva razumom.
- **“Nije svijet njima načinjen”** **nastao iz brojeva, nego je prema njima**
- Simbolika brojeva
- Matematika - ideal znanja (spoznaje)
- Muzika i matematika (*harmonija*)
- Seoba duše (*metempsihoza*)

Elejska škola: (Eleja, Južna Italija)

Ksenofan, Parmenid i Zenon

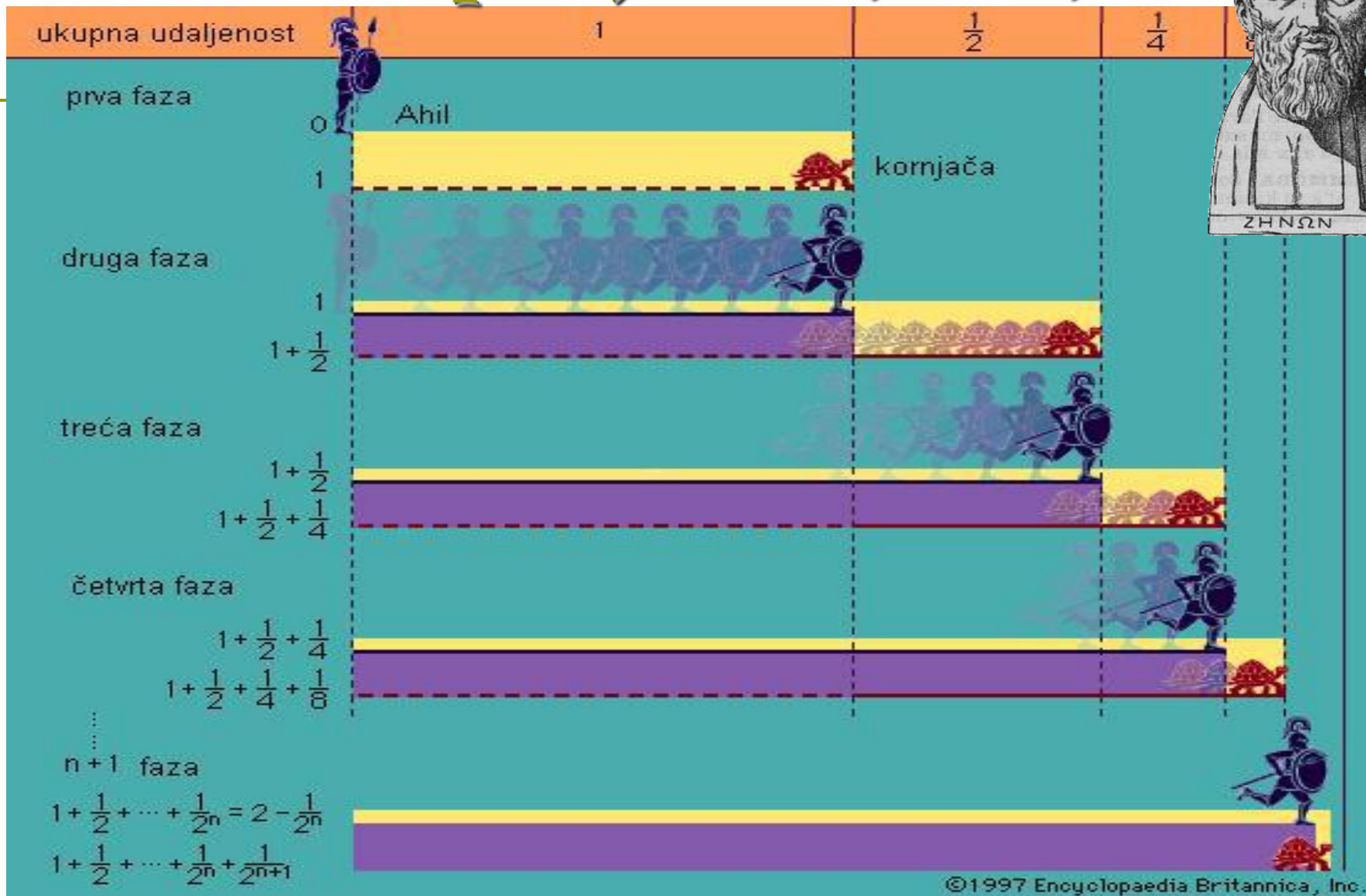

- **Elejci** odbacuju spoznaju na temelju iskustva jer je nepouzdana, ona je tek **mnijenje (doxa)**, pravo je **racionalno znanje (episteme)**.

Učenje:

- **Panteizam** - sve je povezano, sve je Jedno-**Ksenofan**. Jedno ne možemo spoznati **osjetilima**, već samo **raz-umom**.
- **"Bitak jest, nebitak nije"** - **Parmenidova teza**
- **Mišljenje = bitak**
(Ne može biti postanka, jer nešto ne može postati iz ničega: sve je postojalo **oduvijek** - materija je vječna)
- **Metafizički i monistički materijalizam**
- **Aporije; subjektivna dijalektika** - **Zenon**

Zenonova aporija: Ahilej i kornjača

©1997 Encyclopaedia Britannica, Inc.

Heraklit (Efes, Mala Azija)

“πάντα ρεῖ” - “sve teče, sve se mijenja...”

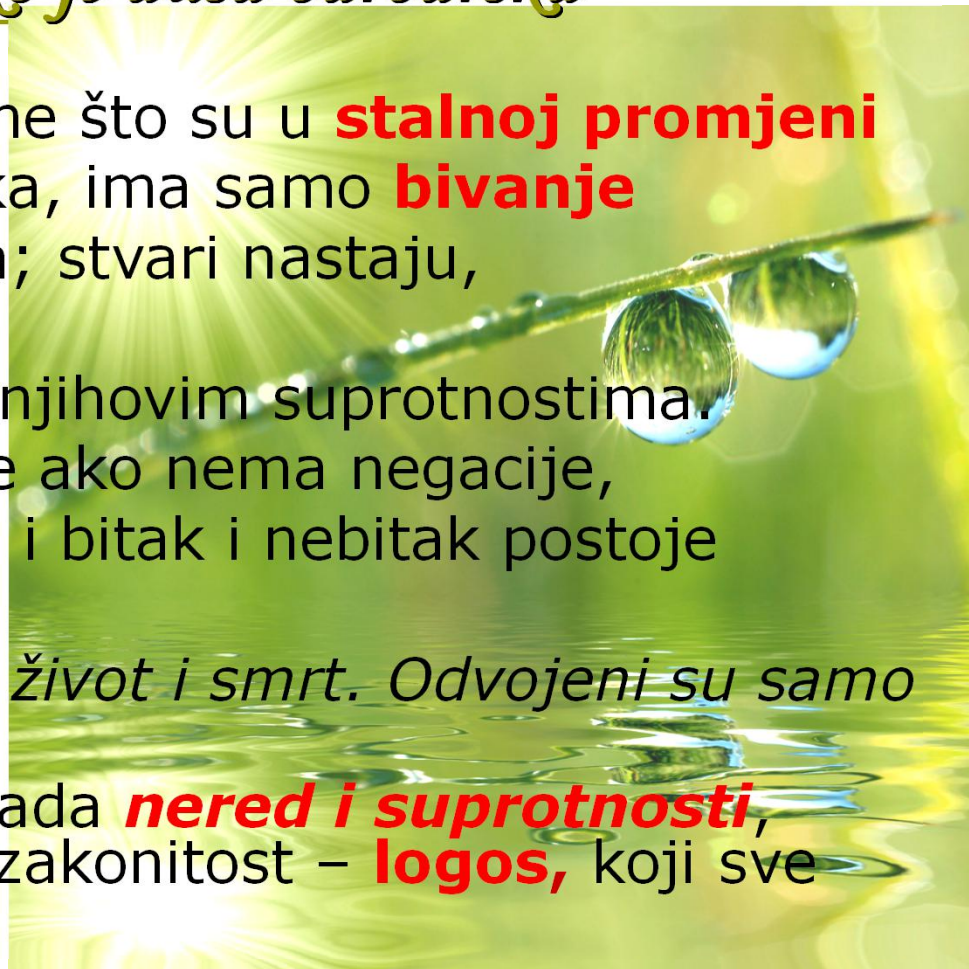
- Heraklit; mračni, nekad nazivan mizantrop
- **Između materijalista (Miletska škola), idealista (Pitagorejci) i metafizičara (Elejci) nalazi se Heraklitova dijalektika – učenje o promjenama**
- **Nasuprot učenja o bitku stoji učenje o bivanju (procesu, kretanju) kojim upravlja logos (λόγος)**
- **Učenje - Objektivna dijalektika**
- **Logos je objektivni zakon, princip reda koji se spoznaje umom**
- **Logos je jedinstvo i borba suprotnosti, zakonitost koja vlada kako prirodom tako i ljudskim životom i društvom**

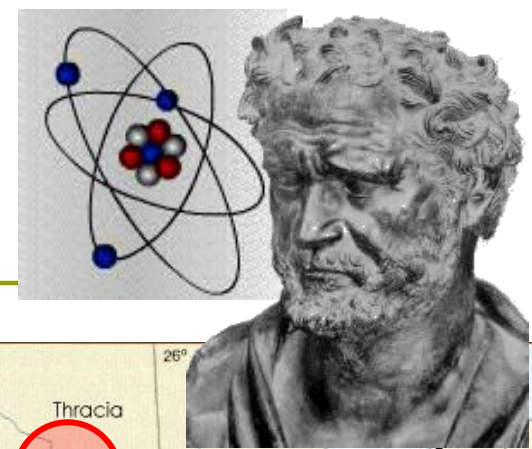
Heraklit (535.-475.)

“Oči i uši su zli svjedoci ako je duša barbarska”

- ❑ Bića su jedinstvena po tome što su u **stalnoj promjeni**
- ❑ Nema nepromjenjivog bitka, ima samo **bivanje**
- ❑ Sve se neprestano mijenja; stvari nastaju, mijenjaju se i propadaju.
- ❑ Stvari spoznajemo tek po njihovim suprotnostima.
- ❑ Kretanje ne bi bilo moguće ako nema negacije,
- ❑ **Ništa i bitak se prožimaju**: i bitak i nebitak postoje
- ❑ **Bitak jeste! Nebitak jeste!**
- ❑ *Npr. istovremeno postoji i život i smrt. Odvojeni su samo vremenom.*
- ❑ Iako se čini da svijetom vlada **nered i suprotnosti**, zbivanje sadrži unutarnju zakonitost – **logos**, koji sve ujedinjuje u harmoniju

Atomizam: Leukip i Demokrit

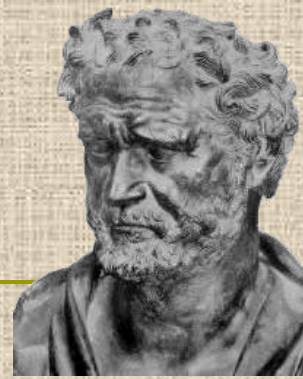
- Demokrit je antipod Platonu (**materijalizam-idealizam**)
- Vrhunac kozmološkog razdoblja
- Sinteza učenja Elejaca (bitak) i Heraklita (kretanje).
- Nema beskonačne djeljivosti prostora jer bi stvarnost iščeznula u praznini!**
- Atomi (atomos - nedjeljiv) su vječni, nepromjenjivi i neuništivi dijelovi stvarnosti**
- Razlikuju se po velični, obliku i položaju**
- Grupiranjem atoma nastaju različite stvari,
Stvari nastaju **sudaranjem**, a rastavljaju se (propadaju) **odbijanjem** atoma
- Svemir je sastavljen od **praznine i atoma**,
- Nema kretanja bez praznog prostora!**

Demokrit (460. – 370.)

"Čovjek se treba više brinuti za dušu nego za tijelo."

- Atomi su po broju beskonačni i kreću se **mehanički**, uzajamno se sudarajući u praznom prostoru koji ih okružuje
- **Mehanicizam nasuprot teleologiji**: *Nema vidljive svrhe u kretanju atoma* - Kreću se sami od sebe i bez vanjskog pokretača
- Dakle, **kretanje** je **inherentno** atomima
- Duša je takođe sačinjena od (*tzv. vatrenih, finih*) atoma
- **Teorija spoznaje**: razlikuje se osjetilna - mračna i racionalna - prava spoznaja
- Svojstva (kvaliteti) stvari: **primarni i sekundarni**
- **Etika**: mješavina hedonizma, asketizma i utilitarizma
- **Etika umjerenost** – održavanje mjere
- **Eutimija** - trajna duhovna vedrina

Demokrit; misli

- ***Ništa ne može postati od nečega što ne postoji, niti se može pretvoriti u nešto što ne postoji. (I,308)***
- ***Koji tragaju za dobrim, dobro im s mukom dolazi, a zlo dolazi i onima, koji ga ne traže.***
- ***Tko se posve predaje novcu neće nikada biti pravedan čovjek.***
- ***Otvoriš li svoju unutrašnjost, naći ćeš ondje riznicu raznolikih zlih strasti. (fr. 149)***
- ***Neprekidan trud biva navikom lakši. (fr. 241)***
- ***Kome je karakter dobro uređen, tome je i život sređen. (fr. 61)***
- ***Loše je povoditi se za opakima, ali je zlo i ne htjeti se povoditi za dobrima. (79)***
- ***Mnogi, koji čine najsrमतnija djela trude se oko najboljih govora.***
- ***Riječ je samo sjenka djela. (fr. 145)***
- ***Zavidan čovjek muči samoga sebe. (fr. 88)***
- ***Budalama nije učitelj riječ, nego nesreća. (fr. 76)***
- ***Koji hvale nerazborite mnogo im škode. (fr. 113)***
- ***Lijepo stvari stječu se napornim učenjem, a ružno se nauče bez truda, same od sebe.***
- ***Životinja zna koliko joj treba, čovjek ne zna. (fr. 198)***
- ***Razuman je tko ne tuguje zbog onoga čega nema, nego se veseli onome što ima. (f 231)***
- ***"Uzrok pogrešci je nepoznavanje boljega."***